אורי אבנרי: אתה קובע כך, חבר הכנסת קרגמן, אבל ארבעה מחברי הוועדה שלך קבעו אחרת.*

ואני רוצה לשאול כאן: כשממנים ועדה, בשביל מה ממנים אותה? כדי שהיא תחליט. הוועדה בראשות ח"כ קרגמן החליטה ארבעה נגד ארבעה. הנוהג הפרלמנטרי הוא, שאם אין רוב — אין החלטה. אם אין רוב לשינוי המצב, משמע שההחלטה היא להשאיר את המצב כפי שהוא.

אם ארבעה מתוך שמונה חברי־ועדה, החליטו שאין להעלות את שכר־הלימוד, פירוש הדבר שאין החלטה להעלות, פירוש הדבר שאין מעלים — אם בכלל יש ערך לוועדות, אם הוועדה לא באה רק כדי לשמש חותמת־גומי בידי שר־האוצר כדי להצדיק בדיעבד מה ששר־האוצר החליט עליו.

היו"ר ישראל ישעיהו: מה ההצעה שלך?

אורי אבנרי: להעביר את העניין הזה לדיון בוועדת החינוך, ולאלתר.

אין שום הגיון במה ששר־האוצר אומר: נסיר עכשיו את העניין מסדר־היום, אחרי שבוע תחליט הממשלה, תפרוץ שביתה של 28 אלף סטודנטים, הארץ תעמוד על ראשה. ואחר־כך תעביר הממשלה — אם תרצה — את העניין לוועדה של הכנסת כדי שתדון בו.

זאת אינה פרוצדורה פרלמנטרית. זוהי פרוצדורה בלתי־סבירה. אפילו שר־האוצר, בכשרון־ההגדרה הרב שלו, לא הצליח להגדיר את זה בצורה סבירה כל שהיא.

חינוך רק לבני הנזיליונרים?

ברשות היושב־ראש, אני רוצה להוסיף עוד דבר.

על מה מדובר? אמנם היום נזהרו מלהזכיר זאת, אבל בחיכוחים קודמים נאמר שמדובר על מיליונרים ולמה לא ישלמו המיליונרים שכר־לימוד מלא?

אני לא דואג למיליונרים. אתם, חברי הממשלה, דואגים להם. אבל אני מציע לכם שבעניין זה אל תדאגו להם. הם ישלמו גם אלף ומאתיים לירות, וגם חמשת אלפים לירות.

העניים אינם מגיעים לאוניברסיטה בכלל, ולא מפני ששכר־הלימוד גבוה מדי, אלא מפני שבמשפחה מעוטת־יכולת חייב הבן לעבוד. הוא עובד מגיל 14, והוא אינו יכול לחלום להגיע לאוניברסיטה. לגביו אי־אפשר להסתפק אפילו בחינוך אוניברסיטאי חינם, אלא צריך להוסיף מילגה למשפחה הלומד, כדי לפצות אותה על אובדן כוח־פרנסה.

אחרת לעולם לא יגיעו המוני ישראל השניה לאוניברסיטה, והאינטי־ליגנציה בארץ לא תשקף את מיבנה האוכלוסיה כפי שהיא.

אם כן, על מה מדובר? מדובר על משפחה ממוצעת ורגילה, שמרויחה אולי 600, 700 או 800 לירות לחודש. למשפחה כזאת לא תהיה עוד אפשרות לקיים בן באוניברסיטה, ואולי בן שני בבית־ספר תיכון. מחיה של סטודנט עולה כ־370 לירות לחודש; שכר־הלימוד עולה כפי שהוא עולה; הסטודנט אינו יכול להרויח למחייתו כתוצאה מהמיתון הכלכלי...

היו"ר ישראל ישעיהו: אם הצעתך תתקבל, תביא את כל רפרסים האלה לוועדה. אתה צריך לסיים.

אורי אבנרי: מצאתי לנכון להדגיש את הדברים, כדי שהכנסת תעמוד על רצינותו המיוחדת של העניין. זה לא עניין רגיל, והוא חשוב לאין שיעור מכל שאר הדברים העומדים היום על סדר־היום.

זהו עניין לאומי מרכזי, ואל תציע הכנסת בהיסח־הדעת, מטעמי יוקרה של איש אחד או סיעה אחת. אני מציע גם למערך לשקול היטב לפני שמרימים את הידיים — שיקלינא למה אתם מכניסים את עצמכם.

„שותפות בלתי־קדושה!"

עד כאן הנאום שלנו. הפרוטוקול אינו משקף את המתיחות ששררה באולם. בגלל האקוסטיקה האיומה, לא יכלו הקצרניות לקלוט את רוב קריאות־הביניים, ששיסעו את הדברים.

אחרי שחבר־כנסת מציע להעביר עניין לוועדה, אין דשר נוהג ליטול שוב את זכות־הדיבור. הפעם הופר נוהג זה — ולא על־ידי שר אחד, אלא על־ידי שניים. גם פינחס ספיר וגם זלמן ארן עלו על הדוכן כדי לסתור את דברי.

בעצם לא היה צורך בכך — כי תוצאות ההצבעה היו בטוחות מראש. המשמעת הקואליציונית ניצחה את המצפון וההגיון. יחד עימי הצביעו רק אנשי גח"ל ורפ"י.

משולש זה הפיץ כמה פעמים השבוע, ופעם אחת אף גרם לתגובה סוערת. היה זה בתום החיכוח על מינוי השר ישראל גלילי כאחראי על ענייני ההסברה. על פי הידברות מוקדמת, עלה ח"כ יוחנן באדר על הדוכן כדי להציע הצעת־החלטה שהביעה התנגדות למינוי זה.

יוחנן באדר: בשם הסיעות: גוש חרות־ליברלים, רפ"י וסיעת העולם הזה — כוח חדש, אני מציע...

מנחם כהן (מפא"י): שותפות בלתי־קדושה!

באולם פרצה מהומה ממושכת.

מנחם כהן

אולם הצעת־ההחלטה המשותפת (שנדחתה, כמובן, ברוב קולות) לא שיקפה גישה זהה לנושא. כמו תמיד, היה קיים הבדל תהומי בין גישת מותחי־הביקורת למיניהם, לבין גישתנו שלנו. הם התנגדו לפרטי הפעולה של השלטון, התלוננו על קיפוח, תבעו לעצמם חלק גדול יותר במערכת־ההסברה הממשלתית. ואילו אנחנו ייצגנו גישה עקרונית שונה לגמרי: שללנו לחלוטין את עצם קיומה של מערכת־הסברה ממשלתית, המכוונת כלפי אזרחי המדינה.

כך היינו שוב הקול היוצא־דופן היחיד בבית. הקומוניסטים לא דיברו כלל, ואילו לוי אשכול העלה על נס את העובדה כי — כמו בחיכוחים קודמים — שררה בבית אחידות־דיעות כללית — כללית, זאת אומרת, להוציא את סיעתנו.

אורי אבנרי: ...אני מערער על עצם התפיסה המחייבת מינוי שר־הסברה במדינת ישראל. אני סבור שמינוי כזה — יהיו השם הרשמי של התפקיד והגדרתו כאשר יהיו — מינוי כזה סותר מושגי־יסוד של חברה דמוקרטית, כפי שהיינו רוצים לראות אותה.

רכוז אמצעי התקשורת ההמוניים בידי הממשלה בכלל, ובידי שר אחד בפרט — ויהיה זה השר ההגון והנעלה ביותר בממשלה — הוא פסול מעיקרו. שר־הסברה, או שר הממונה על ענייני הסברה — תפקיד זה מזכיר לנו יותר מדי תקדימים היסטוריים, וכל התקדימים האלה קשורים במשטרים מאד־מאד מסויימים.

היה מישטר שמינה מיניסטר לפרופאגנדה — שאגב, גם הוא נקרא „שר להסברה לאומית ותעמולה". אי־אפשר שלא להיזכר בתקדים זה, כאשר דנים בריכוז כזה של אמצעי־תקשורת.

* בעניין זה יש חילוקי־דיעות לגבי פירוש ההמלצות של הוועדה בראשות השופט אגרנט, שדנה בעניין זה לפני כמה שנים. אילו נתקבל הפירוש של ספיר, היה זה גורם לכך שעם כל עלייה של המדד היה שכר־הלימוד עולה בשיעור כפול.

תזזנת־שידור בלב־ים

...ברצוני לשאול: מדוע, בעצם, צריך להיות בישראל רדיו ממשלתי בלעדי? מדוע לא תהיה בישראל, כמו בארצות־הברית, לגוף פרטי שירצה בכך, האפשרות להקים תחנת שידור משלו, על בסיס מסחרי? יש צנזור השומר על התוכן מבחינה בטחונית, אפשר ליצור מיגבלות, אבל מדוע מוכרחה להיות תחנת שידור ממשלתית בלעדית?

זאב ב„הארץ"

הרי בסופו של דבר תכריחו אותנו להקים תחנות־שידור ב־קפריסין, או על אוניות כלב־ים. זאת לא תוכלו למנוע מאתנו. זה קם במקרה מות רבים בעוי־לם, וזה יקום גם בישראל.

...אבל כל עוד יש שירות שידור ממלכתי בלעדי, ויש איסור על הקמתן של תחנות אחרות, עלינו לבדוק את קול־ישראל בזכוכית מגדלת... היכן הגישה הליברלית המשקפת את כל הדיעות לפי יחס פרופורציונאלי, עליו דיברו קודמי כל כך הרבה בוויכוח זה?

יצחק גוזן: אתה ליברלי?

אורי אבנרי: אני בהחלט ליברלי. הלוואי והיית ליברלי כמוני!

מיכאל חזני: בכל אופן עצמאי...

אורי אבנרי: בקול־ישראל יש רשימה שחורה, שעימה יש לי נסיון אישי רב מאד. במשך חמש־עשרה שנה בהן אני עורך עתון בישראל, עתון הנקרא על־ידי אזרחים לא־מעטים, אסור היה להזכיר את שמי מעל גלי קול ישראל. גם היום האיסור הזה קיים, מחוץ לדיווח על הכנסת.

אבל לא אדבר על עצמי. התהפוכות ברשימה השחורה הן נושא מעניין מאד. הנה, למשל, הד"ר משה סנה היה פסול לחלוטין מעל גלי קול ישראל, עד לפילוג במק"י. פתאום הוא נעשה כשר — ואי־אפשר היה, כמעט, לפתוח את הרדיו מבלי להתקל בד"ר סנה, בחמש תוכניות שונות. ואז, פתאום, נסגר שוב הכפתור, ושוב נעלם ד"ר סנה מעל גלי קול־ישראל.

...בשנים האחרונות היתה ליברליזציה בקול ישראל. היא לא ביטלה את הרשימה השחורה. הרשימה השחורה נשארה. אבל דיעות מסויימות, ביקורתיות, התחילו להישמע ברדיו. הרדיו נעשה הרבה יותר מעניין.

זה התחיל עוד בסוף ימי שלטונו של חבר־הכנסת בן־גוריון, ונמשך בימי שלטונו של ראש־הממשלה הנוכחי. חדרה לקול ישראל ההרגשה שהדברים נעשו קצת יותר חפשיים. עובדים התחילו להשקיע אמביציה אישית בעבודתם. התוכניות נעשו הרבה יותר טובות. אבל הרגשה זו חלפה לפני זמן מה.

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לומר לך זאת בשם העובדים, שאינם יכולים להגיד זאת בעצמם. כל עובד מעובדי קול ישראל שיוזמן ללשכתך הפרטית ותשאל אותו בין ארבע עיניים — יאשר לך זאת.

התחילה לחדור ההרגשה שהבורג חוזר ומתהדק, שיש פיקוח, שהעין פקוחה.

זה התחיל אולי במינויו של ד"ר בנימין אליאב, שנתקבל כקומיסאר פוליטי. גם מינויו של השר גלילי, תהיה כוונתו אשר תהיה, נתפרש כך בקרב עובדי קול ישראל... (סוף הציטוט).

כולם רוצים זלזל בשלל

למאות אלפי אזרחים היתה חשיבות מיוחדת להצבעה על העלאת מס־העסקים. בשעתו הצבענו נגדה בקריאה הראשונה, והצבענו נגדה השבוע בקריאה האחרונה.

את נימוקינו סירטנו בנאום שנשאנו עוד לפני הפגרה. בין השאר:

- אפשר לקמץ בעיריות סכומים הרבה יותר גדולים מסכום ההעלאה המוצעת, על־ידי חיסול המנגנונים המנופחים, שהוקמו כדי לספק ג'ובים לעסקני מפלגות.
- מס־העסקים הוא בלתי־צודק ובלתי־יעיל.
- ההעלאה תפגע בסופו של דבר לא במיספלים הגדולים, אלא דווקא באנשים הקטנים.

נושא זה גרם להתרגשות רבה בחוגים נרחבים — אולם בהצבעה הסופית נכחו באולם פחות ממחצית חברי־הכנסת. לפי דרישתי, נימנו הקולות. 33 הצביעו בעד ההעלאה. 18 הצביעו נגדה (16 מבין 26 אנשי גח"ל, 1 מתוך 4 אנשי אגודת־ישראל ואני). אחד (רק"ח) נמנע. בסך הכל: 52 נוכחים.

אל יחשוב איש כי מיספר זה נכח גם בעת החיכוח. שעה קלה לפני כן, כשדיבר ח"כ מרדכי סורקיס לטובת ההעלאה, נכחו חוץ מהיושבת־ראש (דבורה נצר ואני) רק 12 חברי־הכנסת:

רשימת הנוכחים: 3 מבין 49 אנשי המערך (ביטון, חסין, פתל); 6 מתוך 26 אנשי גח"ל (פרלשטיין, גולדשטיין, יוסף תמיר, צימרמן, רימלט, מגורי־כהן); 1 מתוך 11 אנשי המפד"ל (לוי); 1 מתוך 10 אנשי רפ"י (גז); 1 מתוך 8 אנשי מפ"ם (זועבי). אותה שעה לא נכח באולם איש מאגודת־ישראל, רק"ח, פא"י, מק"י ול"ע.

היתה לי הזדמנות לדבר על חלוקת השלל בעיריות, ועל השחיתות השוררת בהן, כאשר עלתה למחרת היום הצעת־החוק של מנחם כהן, איש מפא"י, שבאה לאפשר לרוב רגיל בעיריה למכור את נכסי הציבור. עד כה היה דרוש לשם כך רוב של שני שלישים.

אורי אבנרי: ...כולנו יודעים — אם כי לא כולנו אומרים זאת — שבין כל ואי־אפשר לשכוח שכאשר נולד המושג „פרופאגנדה מיניסטר", נולד גם המושג גלייכשאלטונג*.

אין מנום מגלייכשאלטונג, ברגע שיש ריכוז אמצעי־תקשורת בידיים ממשלתיות, ועל אחת כמה וכמה ביד ממשלתית אחת.

* גלייכשאלטונג — „שילוב־יחד", מושג נאצי שנועד להגדיר את שילוב כל כלי־הביטוי במנגנון המפלגתי האחיד.